

Verslag inspiratieavond MEER DYNAMIEK IN JE DORP
SAMEN bouwen aan ruimte en gemeenschap
Donderdag 9 november 19.00 - 21.30 u.
Provinciehuis (Banketzaal), Gouvernmentstraat 1 te Gent
Organisatie: Provincie Oost-Vlaanderen en Vlaamse Vereniging Dorpsbelangen vzw

Dorpen blijven leefbaar dankzij hun menselijk kapitaal. Dat gaat niet vanzelf.
Investeren in dorpsroeven en dorpstalenten, dat is **de rode draad** van deze avond.

VERSLAG

1. Bij binnenkomen: inbreng rond de thema's van vanavond via een prikkelende vraag.

- Bekijk [hier](#) de antwoorden.
- Het derde thema *Verrijk je dorp met Straatambassadeurs en stimuleer 'het kleine helpen'* met Marieke De Boe (PIT, Landelijke Gilden) werd geannuleerd. VVDB organiseert dit apart in 2024.

2. Welkomwoordje door Gedeputeerde Leentje Grillaert (Provincie Oost-Vlaanderen)

- Toelichting provinciaal plattelandsbeleid via subsidies, LEADER, Kwaliteitskamer, aandacht voor participatie. De provincie hecht zelfs meer belang aan sociale verbinding dan aan voorzieningen.
- Spreek je lokaal bestuur aan als je een project wenst rond de thema's.
- **LEADER** is een subsidiemaatregel uit het Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid. Het geeft plattelandsbewoners, landbouwers, lokale besturen, verenigingen en ondernemers het heft in handen om hun plattelandsregio samen duurzaam te ontwikkelen. Dit gebeurt door het uitvoeren van gerichte plattelandsprojecten. Er zijn drie LEADER-gebieden in Oost-Vlaanderen: Waasland, Meetjesland & Leievallei en Vlaamse Ardennen tot Dender.
- Zoek je een idee voor een dorpspunt of lokale markt, bekijk dan de [digitale brochure](#).
- Samenwerkingen op het terrein of zoals hier tussen Provincie Oost-Vlaanderen en VVDB zijn goed, want samenwerken leidt tot samen-leven.

3. Korte voorstelling Vlaamse Vereniging Dorpsbelangen vzw door William Minnaert (Voorzitter)

- Bekijk [de presentatie](#). Vanuit een studiebezoek naar Nederland maakte VVDB kennis met het begrip 'tussenheid' waarbij een overheid zich meer tussen i.p.v. over de mensen begeeft.
- Waarom deze avond? De krachten bundelen met de provincie, burgers veerkrachtig houden + VVDB wil de vinger aan de pols houden en ideeën sprokkelen voor memoranda en beleidsnota's.

4. Inspiratieluik rond 2 thema's:

- *Trek het landschap je dorp in* met Joke Batsleer (Provincie Oost-Vlaanderen)
- *Kerk in het midden* met Bert Van der Veken (Provincie Oost-Vlaanderen) en Sandrine DeWilde (Avansa regio Gent)

A. *Trek het landschap je dorp in*

- Bekijk [de presentatie](#). Provincie Oost-Vlaanderen is al lang bezig met een dorpenbeleid. Bij 2 projecten waaronder *Trek het landschap je dorp in* zijn naast lokale besturen ook burgers nodig.
- *Dorp Dynamiek* (LEADER-project tot 2020) is in 2018 gestart in de Vlaamse Ardennen en Meetjesland, zie [filmpje](#). Voor een eerste project van *Trek het landschap je dorp in* werd een kerngroep opgericht in Elene met vertegenwoordiger van het lokaal bestuur, enkele geëngageerde bewoners en een expert landschapsinrichting. Hierna werd dit initiatief opgeschaald voor heel Oost-Vlaanderen via het [Omgevingscontract](#) (= bundel diensten van de Provincie waar lokale besturen mits betaling op kunnen intekenen).

Momenteel is in Buggenhout cocreatie aan de gang met een kerngroep. Stappen:

1. Is onze groep de juiste vertegenwoordiging van het dorp?
2. Ontmoetingsplek moet in een ruime omgeving bekeken worden.
3. Praatplan opmaken en verfijnen.
4. Definitief ontwerp bekomen. Dit is geen uitvoeringsplan! Het is wel een gedragen ontwerp.

Elk traject is uiteraard anders. Maatwerk is belangrijk.

In Buggenhout wordt een stukje restgroen tussen 3 wegen aangepakt. Door de bouw van een fietstunnel onder de spoorweg werd een parkje volledig vernield. Het stukje grond wordt deels onthard. Hierna wordt het driehoekig parkje hersteld en verbeterd.

In Iddergem wordt een stuk landbouwgrond aan de rand van het dorp aangepakt (aanleiding: pacht door een boer liep af).

- Dorpentypologie: geografisch een dorp typeren + bepaalde kenmerken ook een sociale betekenis geven. 3 zaken zijn belangrijk: situatie of ligging van het dorp (tegenover bv. een stad, perifeer gelegen, welke toegang leidt ertoe, dorp vlakbij afritcomplex, ...). Sommige dorpen zijn erg mooi zoals Kwaremont. Verder de bewonerskenmerken alsook de aanwezigheid van voorzieningen met sociale betekenis.

Zie slide7: != dorpen met een bepaalde identiteit (en - = krimp).

Hoeveel procent van de mensen zijn bereid in te stappen? Klein dorp gaat tot 700 bewoners.

Bewonerskenmerken, onder meer:

- ou = opvallend veel oudere bewoners (dan bv. ook op papier werken, niet enkel digitaal)
- at = anderstaligen (vaak is gemeente zich hiervan bewust, maar dit blijft moeilijke doelgroep)
- la = opvallend veel laaggeschoolden

Aanwezigheid van een dienstencentrum of school betekent sociale en economische veiligheid (participatie-locatie bv.).

Zo is een dorp erg snel te typeren, zie de vbn van Iddergem, Denderleeuw en Welle op slide 8.

- Ga zelf aan de slag via slide 9.

B. Kerk in het midden

- Bekijk de [algemene informatie](#) of de [Kerk in het Midden-toolbox](#) rond neven- en herbestemming van kerkgebouwen.
- **Context:** welk kerkbeleid voeren met het dalend kerkbezoek in Vlaanderen?
- *Kerk in het Midden* is een samenwerkingsproject van Provincie Oost-Vlaanderen en Avansa regio Gent dat nu afgelopen is en dat twee pilootkerken begeleidde in een participatieve zoektocht naar een gedragen nieuw gebruik van de kerk, nl. te Wachtebeke-Overslag en Gavere-Dikkelvenne. De Dienst Erfgoed van de Provincie Oost-Vlaanderen werkte samen met Avansa regio Gent, één van de dertien Avansa's in Vlaanderen. (De Avansa's organiseren een brede waaier aan leerrijke activiteiten zoals workshops, lezingen, bezoeken, ... over maatschappelijke uitdagingen. Daarnaast zetten ze ook participatieve projecten op in de regio en versterken ze vrijwilligers.)
- Uit de ervaringen van het project kwam er een toolbox: de *Kerk in het midden-toolbox*, die de drie Avansa's in Oost-Vlaanderen samen met de Dienst Erfgoed Provincie Oost-Vlaanderen verspreiden en begeleid inzetten.
- Daarnaast heeft *Kerk in het midden* een lerend netwerk van uitwisseling tussen overheden, kerkbesturen, lokale besturen, burgergroepen, ... Eigenlijk is ieder die zich geroepen voelt om zich te engageren in een toekomstig kerkproject of ieder die vragen heeft, er welkom. Een 5-tal netwerkmomenten zijn achter rug, het volgende is gepland in december.
- Het ruimer project is [Toren-Breed](#). Dit gaat door op 3 plekken: Deinze, Geraardsbergen en Lebbeke, en is telkens gemeenschapsvormend. Budget is de 1^e stap. Er is vaak tijd nodig om met maatwerk tot een goed traject te komen.
 - Heilig Kruiskerk te Lebbeke situeert zich in een sociaal heel geëngageerde wijk met een heel klein oppervlak en aantal inwoners. Daar ontstond het *Lab Gods*.
 - St-Amandskerk te Zeveren, Deinze: het dorpshuis in het kerkgebouw plaatsen leidde tot een mooie samenwerking.
 - De kerk van Smeerebbe.
- In Vlaanderen is dit soort trajecten vrij nieuw. Begeleiding is nodig om een herbestemmingsproject te lopen. Wegens grote emo-gevoeligheid is wat 'massagewerk' aangewezen.
- *Toolbox* (7 stappen leiden je verder) is via het Omgevingscontract bij de Provincie te boeken.
- Kerkgebouw = hefboom voor versterking van dynamiek in dorpen. Op voorhand best een aantal uitgangspunten oplijsten.
 - Uitgangssituatie is het paspoort van het kerkgebouw (wie is eigenaar, gaan er nog erediensten door, is er al een idee voor herbestemming, ...). Het is belangrijk vooraf de vragen van de mensen te beantwoorden en alles duidelijk te situeren.
 - Verder kijken dan het gebouw (sociale en historische betekenis, de omgeving, ...).
 - De bewoners aan het roer brengen, participatie.
 - Open en transparante aanpak: bewoners ideeën laten geven, die laten groeien, samen in dialoog tot nog betere ideeën komen.

- Brede betrokkenheid opwekken, maar tegelijkertijd meegeven: er zijn instanties die hierover gaan beslissen. Als we hen een gedragen en onderbouwde visie afleveren, kan er veel meer.
- Focus op minder bereikbare doelgroepen.
- Dit project zorgt voor een hechtere gemeenschap en zo ontstaat een kiem voor het toekomstig beheer van het gebouw.
- Kernbestuur is verankerd in de gemeenschap (eigenaar moet later instaan voor onderhoud).
- Samenhangend en duurzaam perspectief zoeken. Wat kan het allemaal worden? Uitleggen bv. waarom geen fuiven? Zo komt er geen lawaaioverlast.
- Visie van verbeelding hoe het kan worden: bv. maquette met indeling die je kunt veranderen. Het geheel van de toolbox omvat 7 stappen, maar dit is heel flexibel. Welke ondersteuning en dienstverlening wenst men? Het is mogelijk expertise aan te bieden tegen verminderde kostprijs. Toolbox is een combi van fysieke en digitale onderdelen en is dus gratis uit te lenen (mits wel een voorafgaand gesprek). Het is dus mogelijk om zelf aan de slag te gaan om het volledige traject te doorlopen.

Uitwisseling met publiek

- Het emotie-aspect is bij herbestemmingstrajecten doorgaans sterk, zoals bij de invulling van de begraafplaats die rond de her te bestemmen kerk ligt. Het gaat hierbij om een gemeentelijke bevoegdheid met gemeentelijke visie. Als die nog niet ontwikkeld is, wordt dit best meegenomen in een herbestemmingstraject.
- Er kan een functionele begraafplaats zijn naast een herbestemde kerk. Vaak is opsplitsen van de toegangswegen voldoende, bv. te Zele. Een krant vermeldde elders de plaatsing van een levende afscheiding tussen dorps huis en begraafplaats. Toegang tot begraafplaats kan zelfs een ontmoetingsplek worden, bv. te Zeveren, Deinze.
- Maarkedal (het Marka) is een der 1^e projecten van herbestemming.
- Er is de kerk in Hansbeke die nog gebruikt wordt, maar bijna altijd leeg staat. Perfect kun je dan naar een vorm van nevenbestemming toe werken.
- De onderhoudskosten zijn ook omvangrijk. Wie financiert dit? Dit is nog *work in progress* in Vlaanderen.
- De expertise van de mensen in de kerkbesturen wil men niet kwijt. Uiteraard zijn er ook nieuwe mensen nodig.
- Horen dorp en kerk nog altijd standaard samen? Dit is en blijft vaak het lokaal aanvoelen van dorpingen. Dit omdraaien: als een nieuwe kerk gebouwd wordt, kan dan een nieuw dorp ontstaan? Bv. nieuwe Pinkster- of Jehova-kerk in een nieuwe wijk... Er zijn mensen die zoeken naar verbinding en plaatsen, en die de kerk willen gebruiken.
- Hoe groot is de behoefte van tieners en twintigers nog aan kerkdiensten? In participatietrajecten blijken ook jongeren of niet-gelovigen emotioneel verbonden met een kerk en dorp. Dit is ook een stilte- of spirituele plek om tot rust te komen. Bv. in coronatijd ingericht als studieplek.
- Er is geen bindende waarde na doorlopen van een traject en opmaak visie, geen bindend uitvoerend plan. Er wordt vooraf wel goed gepolst bij lokale besturen om met de resultaten van het

proces aan de slag te gaan. Als het lokaal bestuur intekent op het Omgevingscontract en dus betaalt, is er toch al grote zekerheid dat er verder mee gewerkt zal worden. Soms zegt de gemeente: schitterend, maar te duur... Soms blijft er 'een draak' over van het participatief gelopen project. Haalbaarheidsstudie werd geraamd op € 800.000-1.200.000 in Overslag. Na 1 jaar belandde dit in de schuif. Toen is de gemeente via de intercommunale een erfpachter gaan zoeken (werd *Brouwerij Broers*). Pacht is gratis in ruil voor investeringen in het gebouw. Het lokaal bestuur moet er hier voor zorgen dat de buitenschil van het gebouw in orde blijft.

- Belangrijk: bij de lokale mensen een ambassadeurschap laten groeien. Een intensief participatietraject is meer dan beleidsparticipatie, zorgt ook voor het groeien van een gemeenschap. Dit overtuigt de gemeente doorgaans om er toch verder mee aan de slag te gaan. Hiervoor kan de *Kerk in het midden – Toolbox* worden ingezet.

Uitwisseling en verdieping rond een thema naar keuze

A. WORKSHOP TREK HET LANDSCHAP JE DORP IN

Joke schetste binnen 'Trek het landschap je dorp in' het projectverloop in Elene (Zottegem).

Hoe zijn ze daar tewerk gegaan met de burgers? In de eerste plaats gingen ze aan de slag met de denkers om drie mogelijke invullingen te onderzoeken samen met deskundige ambtenaren en experts.

Nadien werden alle burgers betrokken in een ruime participatieve benadering.

Bij elk traject wordt er ook telkens een landschapsbureau onder de arm genomen.

Er wordt ook ingezet op inclusie: mensen met een beperking, senioren... bij het creëren van een ontmoetingsplaats in de natuur.

Een project in het dorp is mogelijk via het Omgevingscontract tussen een lokaal bestuur en de Provincie.

Enkele deelnemers gaven hierna de situatie in hun dorp weer en vroegen advies aan Joke.

Daarna kwamen kort de verschillende concrete werkvormen aan bod binnen deze tool.

B. WORKSHOP KERK IN HET MIDDEN-TOOLBOX

Kennismaking

- **Bert Van der Veken** is voor Provincie Oost-Vlaanderen werkzaam rond religieus erfgoed (ook ander erfgoed dan katholiek) en werkt ook bij [PARCUM](#).
- **Sandrine DeWilde werkt voor Avansa regio Gent**. Avansa werkt participatief met dorpsgemeenschappen aan o.m. leefbare en levendige dorpen rond maatschappelijke uitdagingen. Kerkgebouwen geven veel kansen tot ontmoetingen van mensen en verbinding.
- Ook alle andere aanwezigen stellen zich kort voor.

Inleiding

- Gebouwen nieuwe bestemming geven is beste manier om ze te bewaren
- Kerken die voor de Franse Revolutie bestonden, zijn genationaliseerd. In 1802 zijn ze ter beschikking gesteld van de bisschoppen. Kerken zijn eigendom van de burgerlijke overheden (dus gemeenten) en worden uitgebaat door de Kerkfabriek. Erna kunnen andere eigenaars gekomen zijn, bv. de Kerkfabriek (gemeente heeft kerk geschonken aan Kerkfabriek) of ...
- Hoe het zit in jouw dorp? Baseren op bouwgeschiedenis en archieven.

Materialen toolbox met draaiboek

- Keuze: gebruik op eenmalig moment of een aantal keer hernemen.
- Diverse laagdrempelige canvassen om op te hangen en foto's enz.
- Evalueren met 'de volumeknop'. Wat zijn de verwachtingen van deze avond? Kernwoorden op post-it noteren en op canvas hangen. Waar willen we eindigen? Wanneer zijn we tevreden met de resultaten van het traject?
- Bv. haalbare nevenbestemming voor de kerk in Hansbeke? Dorpsraad Afrit 12 uit Hansbeke wenst eerder een type sportzaal en wil alles zeer laagdrempelig.
- Bv. Dikkelvenne: wanneer tevreden? Als we alle doelgroepen in het dorp bereikt hebben. Halverwege het project zat de groep nog maar aan 50 DB. Hierna specifieke acties gericht naar bv. jongeren toe om beter te scoren.
- Roadmap = routeplanner.
- Zwart en grijs tandwiel: digitale tools die je kunt ontleneren tegenover fysieke. Best samen te gebruiken.
- **Diverse stappen**
 1. Ken je kerk
 2. Vorm een kopgroep (mensen met beslissingsbevoegdheid, mensen met engagement en interesse, mensen met betrokkenheid, ...). Geef de kopgroep echt een gezicht met namen (niet de naam van je vereniging, maar van mensen!). Model van cirkels om niemand te vergeten. Hoeveel invloed hebben de deelnemers en hoeveel belang hebben ze erbij?
 3. Laat het thema leven
 4. Vraag inwoners ideeën
 5. Maak een stevig concept
 6. Laat het concept zien
 7. Zet de eerste stappen
- **Communicatiekaarten**

Met welke instanties en op welke manieren kun je allemaal communiceren, bv. met pers. enquête doen, maar dit is vrij statisch en creëert geen betrokkenheid. Eerst andere methodieken gebruiken bij dit gevoelige thema, die ook emoties laten delen. Enquête dan later gebruiken.

In Dikkelvenne deden we eerst brainstormen en gingen we dan aanvullend op vrijdagavond naar de frituur in de rij staan met gerichte vragen. Verder naar scoutsvergadering gaan (3 leeftijdsgroepen). Ouderraad werd bezocht. OKRA en WZC was moeilijk.

- Traject Middelburg, Maldegem is sneller gelopen met 3 infomomenten. Thema laten leven, brainstormen, naar visie of concept gaan, was er al na 2 bijeenkomsten. Hier was al jaren van alles gebeurd, was er voorsprong. Dus volgende keer al naar afgeronde visie gaan en bouwelementen.
- Begeleiding gaat verder dan enkel voorstellen doen. *Kerk in het midden* = aankomen, ideeën aanbrengen, en dan: *kies uit wat voor jullie het best hier gaat werken*. Dienstverlening is ook even telefoneren. Ook samen zoeken naar projectsubsidies hoort bij het traject.
- Bewonersplatform of Dorpsraad moet zeker in staat zijn om zelf met draaiboek en canvassen de oefening te doen.
- Volledige traject kan worden begeleid, met 50% subsidie van de provincie. Tip: eerst contact opnemen met Kerk in het midden – toolbox om te zien hoe er zelf eerst aan de slag kan worden gegaan en voorbereiden zodat het begeleide traject sterk verkort. Kostprijs in Middelburg € 10.000 (waar dus veel voorbereidend werk werd gedaan).